

Папіш О.В.
Магістр спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа та страхування»,
Мукачівський державний університет
Плакса А.М.
Магістр спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа та страхування»,
Мукачівський державний університет
Петричко М.М.
кандидат економічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ БЮДЖЕТІВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

У статті узагальнені існуючі підходи до визначення доходів бюджетів органів місцевого самоврядування, розглянуто систему та процес формування доходів та видатків на основі діючого законодавства. Досліджено практичні аспекти щодо формування доходів об'єднаних територіальних громад та їх вплив на економічний розвиток України. Автором окреслено наявні негативні чинники, які впливають на процес формування доходів місцевих та шляхів їх подолання у сучасних умовах розвитку.

Ключові слова: бюджет, місцеві фінанси, місцевий бюджет, бюджети органів місцевого самоврядування, об'єднана територіальна громада, децентралізація.

Бюджети органів місцевого самоврядування є одним з вагомих факторів фінансового та соціально-економічного розвитку, оскільки саме з них фінансуються основні сфери життєдіяльності населення, вони сприяють реалізації програм, пов'язаних з розвитком різних галузей господарства, здійснюють підтримку суб'єктів господарювання, забезпечують пропорційність розвитку громад внаслідок чого вирівнюється фінансової спроможності, а отже і розвиток певної громади.

Сьогодні питання місцевих фінансів перебувають у центрі уваги багатьох дослідників, зокрема їм присвятили свої роботи вітчизняні автори С. Буковинський, О. Василик, В. О.Кириленко, В. Зайчикова, В. Кравченко, В. Кудряшов, М. Кульчицький, І. Луніна, Ц. Огонь, К. Павлюк, Ю. Пасічник та ін.

На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в обґрунтуванні практичних аспектів функціонування бюджетів органів місцевого самоврядування.

В сучасних економічних умовах розвиток місцевих бюджетів є важливою складовою розвитку нашої країни. Під розвитком розуміють процес, який забезпечує зростання добробуту і життєдіяльності населення, внаслідок ефективного використання наявних ресурсів.

Основне призначення сьогоднішньої перебудови системи державного управління та територіальної організації влади полягає, безпосередньо, в створенні для населення країни найбільш сприятливих умов проживання, надання їм якісних й доступних послуг та формування спроможних місцевих громад, які незалежні в фінансових, організаційних та управлінських питаннях від центральних органів влади. Виконання цих завдань можливе внаслідок сталого економічного розвитку місцевих спільнот, забезпеченості їх відповідними ресурсами і достатніми джерелами наповнення бюджетів місцевого самоврядування.

Важливим етапом у адміністративно-територіальному та економічному розвитку місцевих бюджетів, безумовно, стала реалізація фінансової децентралізації, адже саме від фінансового забезпечення залежить успішність та ефективність функціонування місцевих бюджетів.

Стартом до проведення даної реформи, стало внесення змін до Бюджетного та Податкового законодавства [2,3] які вступили в дію у 2015 році (Таблиця 1).

Таблиця 1

**Розподіл податків і зборів до децентралізації та після реформи
[1,2,3,4]**

Податки та збори	До реформи	Після реформи
ПДФО	75% – до місцевих бюджетів, 25% – до обласних бюджетів	60% до бюджетів міст обласного значення 15% – до місцевих бюджетів,
Податок на прибуток підприємства	Основну частину отримує державний бюджет	10% – у міські та обласні бюджети.
Акцизний податок з реалізації підакцизних товарів	Основну частину отримує державний бюджет	5% - до місцевих бюджетів
Екологічний податок	35% - до місцевих бюджетів,	25% до місцевих бюджетів, 55% – в обласні бюджети
Єдиний податок	100% - до місцевих бюджетів,	100 % до місцевих бюджетів
Державне мито	100% - до місцевих бюджетів	100% до місцевих бюджетів

Плата за землю	Загальнодержавний податок	Місцевий податок
----------------	---------------------------	------------------

А саме, місцевим бюджетам з державного бюджету передано плату за надання інших адміністративних послуг і державне мито. Загальний фонд збагатився внаслідок передання із спеціального фонду екологічного податку, єдиного податку та податку на нерухоме майно, які раніше були джерелами формування бюджету розвитку. Також зміни стосуються закріплення за місцевими бюджетами стабільних джерел, а саме податку на доходи фізичних осіб за новими нормативами й податку на прибуток підприємств, зарахування до місцевих бюджетів збору з роздрібного продажу підакцизних товарів за ставкою 5% вартості реалізованого товару, збільшення відсотка екологічного податку. Такі нововведення дають змогу бюджетам місцевого самоврядування витратити кошти не лише на капітальні цілі, а й на інші потреби.

Що стосується міжбюджетних трансфертів то бюджетам місцевого самоврядування надали такі нові їх види, як освітня субвенція, субвенція на підготовку робітничих кадрів і медична субвенція. Таким чином, фінансова децентралізація постає, як нова форма управління фінансами територіальної громади та задоволення її мешканців доступними послугами зокрема соціальними у сфері охорони здоров'я, освіти, житлово-комунального господарства, культури тощо.

В процесі реалізації фінансової децентралізації розширюються можливості функціонування місцевих фінансів. А саме збагачуються бюджети місцевого самоврядування, збільшується свобода у використанні їх коштів, підвищується активність, ініціативність й відповідальність місцевої влади, а також збільшується контроль за використанням фінансових ресурсів бюджетів та інше. Все це повинно сприяти зростанню фінансового підґрунтя для самостійного та успішного розвитку територіальних громад [4].

Зростання фінансової автономії місцевих бюджетів впливає на активізацію економічного зростання, адже за рахунок децентралізації витрат та перерозподілу податкових надходжень активізується підприємницька діяльність, покращується діловий клімат, зростає продуктивність праці, покращуються технології виробництва та багато іншого, але тільки за умови, що більша частина надходжень залишається на місцях. Суб'єкти підприємництва є вагомим джерелом наповнення місцевих бюджетів, що дає можливість місцевій владі розвивати інфраструктуру та соціальну сферу, підвищувати інвестиційну привабливість території та якість життя її мешканців. Тому, фінансова децентралізація, яка забезпечує місцевій владі такі можливості фактично повинна сприяти зростанні економіки певної території.

Індикатором соціально-економічного розвитку місцевих громад та інструментом який відображає ступінь розвиненості даної території є

безпосередньо рівень власних доходів місцевих бюджетів. Адже вони закріплюють економічну самостійність території, сприяють активізації підприємницької діяльності, що впливає на розвиток інфраструктури та фінансового потенціалу певної громади та збільшує можливості місцевої влади у задоволенні потреб населення. Натомість, від якості формування, регулювання та напрямів використання видатків залежить рівень економічного зростання регіонів, а склад, структура і динаміка видатків відображає державні, регіональні та місцеві пріоритети розвитку. Таким чином, аналіз доходів та видатків бюджету показує тенденції розвитку територіальних громад.

За перші три місяці 2019 року до загального фонду місцевих бюджетів України (без урахування міжбюджетних трансфертів) надійшло 60,5 млрд грн. Це 23,9% від затвердженого річного плану. У порівнянні з аналогічним періодом 2018 року, надходження зросли на 8,8 млрд грн або на 17,1%. При цьому, темпи приросту доходів у поточному році дещо зменшилися – у аналогічному періоді 2018 року, порівняно з 2017 роком, приріст надходжень становив 23,3% [6].

Традиційно, у доходах місцевих бюджетів найбільшу питому вагу займають надходження від сплати податку на доходи фізичних осіб – 35,9 млрд грн або 59,3% від загальної суми доходів загального фонду місцевих бюджетів. У порівнянні з першим кварталом 2018 року, надходження податку зросли на 6,7 млрд грн, або на 22,8%.

Вагомим джерелом доходів місцевих бюджетів є плата за землю, що відноситься до податку на майно і є складовою місцевих податків. У звітному періоді місцеві бюджети отримали 7,6 млрд грн плати за землю, що на 23% (на 1,4 млрд грн) більше від надходжень за аналогічний період 2018 року (у 2018 році приріст надходжень плати за землю становив лише 1,3%). Поряд з іншими чинниками, на зростання надходжень від плати за землю вплинуло скасування пільгового оподаткування земельних ділянок, наданих для залізниць. У структурі доходів загального фонду місцевих бюджетів плата за землю займає 12,5% (рис 1).

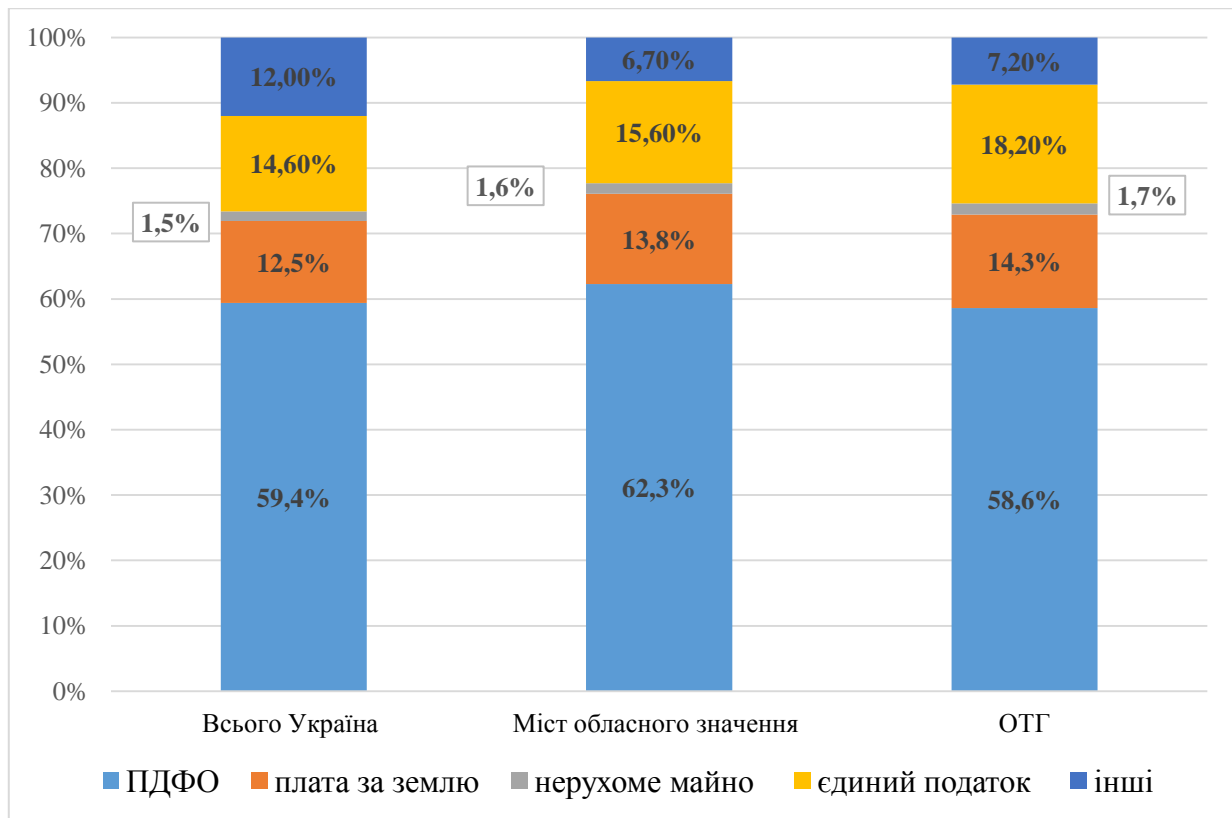

Рис.1. Структура надходжень доходів загального фонду місцевих бюджетів без трансфертів, у % [6]

Значна частка у структурі місцевих бюджетів належить надходженням єдиного податку. Його сума склала 8,8 млрд грн, що на 22,8% перевищує надходження минулого року і становить 14,6% від усієї суми доходів загального фонду місцевих бюджетів.

Окремо необхідно сказати про надходження акцизного податку. Протягом I кварталу місцеві бюджети отримували лише доходи від справляння податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів. Його сума склала 1,4 млрд грн, що на 5,4% більше від надходжень у 2018 році. Разом з цим, впродовж перших трьох місяців 2019 року місцеві бюджети зовсім не отримували доходів у вигляді відрахувань з державного бюджету частини акцизного податку з виробленого в Україні та ввезеного на митну територію України пального. Постанова Уряду, яка врегульовує питання отримання місцевими бюджетами цих коштів, була прийнята лише 27 березня 2019 року. Це призвело до недоотримання місцевими бюджетами у I кварталі коштів, обсяг яких оцінюється в 1,8 млрд грн.

Наявні тенденції та соціально-економічна ситуація дають підстави робити висновки, що за підсумками 2019 року сума надходжень до загального фонду місцевих бюджетів становитиме в межах 270-273 млрд. грн.

У 2019 році прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом мають 806 об'єднаних територіальних громад (з урахуванням 24 міст обласного значення, в яких відбулося приєднання). За січень-березень 2019 року доходи загального фонду ОТГ (без урахування трансфертів з державного бюджету) склали 8,1 млрд грн, що становить 13,3% від загального обсягу доходів усіх місцевих бюджетів України(рис.2).

Рис.2. Структура доходів загального фонду (без трансфертів) за рівнями місцевих бюджетів,% [6]

По 665 ОТГ, які мали прямі міжбюджетні відносини у 2018 році (по яких є коректна порівняльна база), надходження у I кварталі поточного року склали 4,9 млрд.грн., що на 12,8% більше минулорічного показника (практично відповідають зміні індексу інфляції у відповідному періоді).

На приріст доходів по ОТГ вплинула відсутність надходжень частини акцизного податку з палива, якого у минулому році громади отримали 261,1 млн грн.

Таблиця 2

Структура доходів загального фонду місцевих бюджетів у I кварталі 2019 року [6]

млн.грн.

Найменування платежів	806 ОТГ (8315,3 тис. осіб)	у тому числі:	
		665 ОТГ, утворених у 2015-2017 роках (5620,7 тис. осіб)	141 ОТГ, утворена у 2018 році (у т.ч. 24 міста обласного значення, в яких відбулося приєднання) (2694,6 тис.осіб)

	Надходження за I квартал 2019 року	Надходження		Відхилення		Надходження за I квартал 2019 року
		I квартал 2018 року	I квартал 2019 року	+/-	%	
Податок на доходи фізичних осіб	4 760,9	2 400,2	2 851,7	451,5	118,8%	1 909,2
Акциз податок (всього)	187,2	332,6	78,3	-254,3	23,5%	108,9
у т.ч. акцизний податок з палива	0,0	261,1	0,0	-261,1	-	0,0
Місцеві податки і збори	2 775,7	1 463,6	1 766,2	302,6	120,7%	1 009,5
у т.ч. плата за землю	1 151,9	616,8	762,4	145,6	123,6%	389,5
єдиний податок	1 471,2	776,8	912,4	135,6	117,5%	558,8
нерухоме майно	141,3	64,3	85,1	20,8	132,3%	56,2
Плата за надання адміністративних послуг	105,4	56,4	61,6	5,2	109,2%	43,8
Всього	8 106,9	4 374,5	4 935,6	561,1	112,8%	3 171,3

У загальній структурі доходів загального фонду 665 ОТГ питома вага податку на доходи фізичних осіб становить 57,8%, його надходження склали 2,9 млрд. грн. Крім цього, надійшло: плати за землю – 762,4 млн грн, єдиного податку – 912,4 млн грн, податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки – 85,1 млн грн.

Детально динаміку та структуру надходжень по 665 ОТГ, утворених у 2015-2017 роках, можна побачити з табл. 2. В таблиці окремо виділено показники по 141 ОТГ, утворених в 2018 році, так як у 2019 році ці ОТГ вперше перейшли на прямі міжбюджетні відносини, а отже почали отримувати 60% ПДФО. Варто звернути увагу, що серед 141 ОТГ, утворених у 2018 році, є 24 міста обласного значення, які отримували ПДФО навіть до приєднання до них громад.

Загальний обсяг видатків місцевих бюджетів у січні-березні 2019 року склав 120,2 млрд. грн., що на 3,1 млрд. грн. менше від обсягу видатків,

проведених за аналогічний період 2018 року. Із зазначеної суми видатки загального фонду у поточному році склали 108,9 млрд. грн., що на 6 млрд. грн. менше минулорічного.

Із загального фонду бюджетів ОТГ (сукупно, з урахуванням міжбюджетних трансфертів) проведено видатків у сумі 12,9 млрд. грн., у тому числі: на зарплату з нарахуваннями спрямовано 7,7 млрд. грн. (60% від всієї суми видатків), на оплату комунальних послуг та енергоносіїв – 1,1 млрд. грн. (8,8%).

Загальна структура видатків місцевих бюджетів станом на березень 2019 року представлена на рис. 3.

Рис.3. Структура видатків місцевих бюджетів у млрд.грн.[6]

Протягом січня-березня 2019 року місцевими бюджетами отримано з державного бюджету трансфертів на загальну суму 67,8 млрд грн, зокрема:

- базова дотація – 2,6 млрд грн (що становить 3,8% обсягу отриманих місцевими бюджетами трансфертів);
- медична субвенція – 14,0 млрд грн (20,6% обсягу трансфертів);
- освітня субвенція – 15,8 млрд грн (23,3% обсягу трансфертів);
- субвенції на соціальний захист населення – 29,9 млрд грн (44,1% обсягу трансфертів) [6].

До державного бюджету з місцевих перераховано 1,7 млрд грн реверсної дотації.

Таким чином, основний обсяг міжбюджетних трансфертів з державного до місцевих бюджетів спрямовується на соціальний захист населення, освіту та

медицину. При цьому в бюджетах ОТГ найбільшу часту трансфертів займає саме освітня субвенція. З районних бюджетів, на території яких всі громади перейшли на прямі міжбюджетні відносини, 99% всіх видатків спрямовуються на соціальний захист населення. Саме тому перегляд повноважень та джерел утримання райрад та районних адміністрацій є надзвичайно актуальним.

Підсумовуючи наведене слід зауважити, що успіх економічного та фінансового розвитку бюджетів органів місцевого самоврядування значною мірою залежить від спроможності місцевих органів влади залучати в достатньому обсязі фінансові ресурси. Основна частина фінансових ресурсів акумулюється в місцевих бюджетах територіальних громад, які забезпечують виконання важливих суспільних функцій. Формування місцевого бюджету в достатньому обсязі виступає фактором того, що територіальна громада спроможна надавати своїм мешканцям багатосторонні й якісні послуги, виконувати різні проекти, сприяти розвитку суб'єктів господарювання, залученні інвестицій, а отже і впливати на місцевий фінансовий і соціально-економічний розвиток територіальних громад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р №2456-VI зі змінами і доповненнями. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Закон України “ Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин ” від 28.12.2014 № 79-VIII. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/79-19/paran2#n2>.
3. Закон України “ Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів щодо податкової реформи ” від 28.12.2014 № 71-VIII. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/71-19>.
4. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році» від 24.12.2015 №909-19. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/909-19>.
5. Розпорядження КМУ від 1.04.2014 № 333 “ Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні ”. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.
6. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. [Електронний ресурс]. –

Режим доступу :<http://www.minfin.gov.ua>.

The article summarizes the existing approaches to determining the revenues of local government budgets, discusses the system and the process of generating revenues and expenditures based on the current legislation. The practical aspects of the formation of income of the united territorial communities and their influence on the economic development of Ukraine are explored. The author outlines the negative factors that influence the process of formation of local incomes and ways of overcoming them in the current conditions of development.

Key words: budget, local finances, local budget, budgets of local self-government bodies, integrated territorial community, decentralization

УДК 65.012.123(045)

Ракович О.В.

**магістр II року навчання, спеціальність «Менеджмент»,
Державний університет «Житомирська політехніка»**

Остапчук Т.П.

**доктор економічних наук, доцент,
Державний університет «Житомирська політехніка»**

Сотник А.А.

**кандидат економічних наук,
Державний університет «Житомирська політехніка»**

МЕТОД SWOT-АНАЛІЗУ ЯК СПОСІБ ОЦІНКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У статті представлено один із матричних методів проведення стратегічного аналізу діяльності підприємства – SWOT-аналіз. Розглянуто сутність даного методу та інструментарій його проведення на прикладі діяльності швейного підприємства.

Ключові слова: SWOT-аналіз, стратегічний аналіз, матричний метод.

Стратегічний аналіз наразі займає велике місце, особливо в сфері управління персоналом, фінансами, логістики та іншими функціональними частинами бізнесу. Відповідати тенденціям часу, які швидко змінюються досить не просто, зважаючи на великий рівень ринкової конкуренції. Обмеженість ресурсів та відповідно необхідність більш ефективного та раціонального їх використання викликає необхідність застосування методів та

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>